

Advies Bibliotheek Aan de Vliet bij scenario's toekomst bibliotheek
in Leidschendam-Voorburg

Vraag van de gemeente Leidschendam-Voorburg

De gemeente Leidschendam-Voorburg heeft de Bibliotheek om een advies gevraagd bij de scenario's die zijn ontwikkeld voor een bruisende en toekomstbestendige Bibliotheek. Deze scenario's zijn tot stand gekomen na een participatieproces waarbij inwoners - jong en oud -, partners en stakeholders hun inbreng hebben geleverd voor hun Bibliotheek van de toekomst. Belangrijke kaders vanuit de Gemeenteraad waren het betrekken van inwoners en het vertrekken vanuit visie en verbeeldingskracht.

De gemeente stelt de Bibliotheek 3 vragen:

- Wat zijn de consequenties (per scenario) voor de dienstverlening?
- Wat zijn de voor- en nadelen van de beschreven scenario's?
- Welk scenario heeft de voorkeur?

In dit advies gaat de Bibliotheek in op bovenstaande vragen.

Belang van de Bibliotheek voor Leidschendam-Voorburg

De Bibliotheek is een belangrijke voorziening in Leidschendam-Voorburg. Dat werd in deze coronatijd nog eens extra onderstreept. Burgermeester Tigelaar stelde onlangs, dat duidelijkheid over de toekomstbestendigheid van de Bibliotheek topprioriteit heeft in de gemeente. Maar niet alleen in coronatijd is de Bibliotheek belangrijk. In de Raadsbrief Uitkomsten Participatietraject bibliotheek van 16 februari jl. werd het belang dat inwoners hechten aan de Bibliotheek als eerste bij de uitkomsten van het participatietraject genoemd.

Toekomstbestendigheid betekent voor de Bibliotheek, dat zij inspeelt op de behoeften van inwoners en een sterke bijdrage kan leveren aan positieve veranderingen binnen de lokale samenleving. Er liggen veel maatschappelijke opgaven en uitdagingen waaraan de Bibliotheek wil bijdragen. We willen dat iedereen mee kan doen in de maatschappij, zowel op het gebied van lezen en taalontwikkeling, als op het terrein van digitalisering en op sociaal vlak. Eenzaamheid en inclusie zijn belangrijke en actuele thema's en door trends zoals toenemende *informatieoverload* en *fake news* wordt de positie van de Bibliotheek in de informatiesamenleving nog relevanter. Collecties blijven belangrijke onderdelen in de strijd tegen ontlezing bij jongeren en volwassenen en om de laaggeletterd terug te dringen. Collecties zijn ook een manier om klanten te binden. Toekomstbestendigheid betekent tevens, dat de Bibliotheek beschikt over de faciliteiten en middelen om haar rol op deze terreinen zo goed mogelijk te kunnen vervullen.

De Bibliotheek heeft een unieke positie binnen de samenleving, omdat zij voor iedereen open staat, laagdrempelig en onafhankelijk, zowel in gebouwen als in dienstverlening. De Bibliotheek heeft de ambitie een integrerende, verbindende rol te spelen binnen de lokale samenleving, in een tijd die wordt gekenmerkt door (toenemende) tweedelingen en tegenstellingen. De Bibliotheek wil de dialoog bevorderen tussen mensen. Actief georganiseerd en als effect van (toevallige) ontmoeting.

We willen jeugd tot 18 jaar en kwetsbare groepen extra ondersteunen door hen een informatief en educatief centrum te bieden met voldoende studiefaciliteiten, digitale ontdekkingsmogelijkheden en door in wijken met activiteiten aanwezig te zijn waar dat nodig is. Ook willen we de expertise op het gebied van laaggeletterdheid en basisvaardigheden een stevige basis geven. Maar niet in ons eentje. Samen met onze partners willen we burgers ondersteuning en inspiratie bieden bij hun ontwikkeling. Diverse partners willen graag hun (maatschappelijke) dienstverlening in de Bibliotheek aanbieden vanwege de laagdrempelige toegankelijkheid.

De Bibliotheek wil een bruisende, energieke voorziening zijn binnen de gemeente. Wij zien dat wensen en behoeften van mensen en van de samenleving veranderen. Dat blijkt ook uit het participatietraject: inwoners willen een update van de Bibliotheek. Veel inwoners willen zich letterlijk meer thuis voelen in de Bibliotheek, in een uitnodigende omgeving met een lekkere kop koffie in een horecavoorziening. Kinderen hebben behoefte aan een speelse omgeving waar 'taal', 'virtueel' en 'ontdekken' door elkaar lopen. Maar we vinden dat onze rol verder gaat dan gebouwen. Onze vernieuwing/innovatie zit niet alleen in onze inrichting, maar ook in onze

dienstverlening, de manier waarop we aan de slag gaan met actuele thema's en in de ketensamenwerking met partnerorganisaties in wijken en in vestigingen. We willen vooral niet alles zelf of alleen doen, maar opereren vanuit samenwerking, ketendenken en in netwerken met partners. Kortom, de Bibliotheek wil mee veranderen en beter aansluiten bij de veranderende behoeften en belevingswereld van inwoners en partners.

Afwegingen bij scenario's

De scenario's gaan over de invulling van de vijf wettelijke kernfuncties van de Bibliotheek en over de ambities die de Bibliotheek daarmee kan waarmaken. De Bibliotheek heeft in dit advies gekeken welk scenario het beste past bij de behoeften die uit het participatietraject naar voren komen en bij de ambitie die zij als organisatie heeft. Daarbij is aantal aspecten meegenomen:

- Het kader van de Commissie Samenleving om vanuit visie en verbeeldingskracht te vertrekken
- De belangrijkste uitkomsten uit de participatie (input van inwoners en partners) tav de invulling van de vijf kernfuncties:
 - behoefte aan lezen en voldoende collecties
 - behoefte aan een huiskamer(functie): een plek waar je zonder verplichtingen kunt 'zijn'
 - behoefte aan informatie
 - behoefte aan ontwikkeling
 - aandacht voor jeugd en jongeren en hun wensen (speelser, digitaler ter stimulering van nieuwsgierigheid)
 - aandacht voor kwetsbare inwoners
 - behoefte aan meer 'reuring', maar ook aan plek voor stilte
- De belangrijkste uitkomsten uit de tweede ronde van het participatietraject:
 - uitspraken ten aanzien van de reisafstand naar de Bibliotheek (max. 10-15 minuten fietsen)
 - 87% wil zelf boeken afhalen in de Bibliotheek
 - voorkeur voor twee vestigingen boven 1 centrale vestiging
- Daarnaast vindt de Bibliotheek de volgende zaken belangrijk:
 - bereikbaarheid voor inwoners en organisaties en vooral voor de jeugd en kwetsbare groepen
 - voorzieningen en faciliteiten om de vijf kernfuncties optimaal vorm te geven en synergie te bereiken
 - mogelijkheden tot innovatie, zowel op het gebied van dienstverlening, uitstraling en samenwerking
 - synergie uit samenwerking met partners/andere disciplines, zoals horeca (functiemix)

Voorkeursscenario

Het scenario dat de voorkeur heeft van de Bibliotheek biedt de beste combinatie van mogelijkheden om de behoeften van inwoners te realiseren, van bereikbaarheid, van mogelijkheden tot samenwerking en synergie met partners, van functiemix en van innovatie. Een scenario dat de Bibliotheek bovendien stevig neerzet in beide kernen van Leidschendam-Voorburg, dicht bij de inwoners, waarbij de Bibliotheek de huiskamer is van die stadskern. De bereikbaarheid (reisafstand) voor inwoners, scholen, kinderdagverblijven en partners is voor de Bibliotheek een zeer bepalende factor. We vinden het belangrijk dat vooral kinderen en jongeren veilig en zelfstandig de Bibliotheek kunnen bereiken.

Dat scenario is *2B Bereikbaar en Gemoderniseerd Plus*. Zo geeft dit scenario mogelijkheden aan de diverse – en soms op gespannen voet staande (bv. rust vs reuring, ruime collecties en horeca en studieplekken) - behoeften uit het participatietraject goed vorm te geven. Met een grotere vestiging op een van de beide locaties ontstaat ruimte voor de huiskamerfunctie, het horeca-aspect, ruime collecties, de speelse belevingswereld voor de jeugd, voldoende studieplekken, de scheiding tussen reuring en stilte en geïntensiveerde samenwerking met partners (bv. in een gezamenlijk informatie- en educatiecentrum). Klanten komen door meerdere organisaties in het pand in aanraking met dienstverlening van anderen en met andere groepen. Ook is er veel samenwerking en gezamenlijke innovatie en programmering mogelijk met partners. Een deel van de partners kan ook in het (grotere) pand inhuizen in de backoffice. Daarmee versterken we de ketensamenwerking met partners en de belangrijke maatschappelijke rol die de Bibliotheek in de lokale samenleving speelt. Een moderne Bibliotheek, die er anders uitziet.

In dit scenario blijven we goed bereikbaar voor volwassenen en kinderen, met name voor de inwoners aan de uiteinden van onze langgerekte gemeente. Net zo belangrijk is de goede bereikbaarheid voor scholen en kinderdagverblijven. Daardoor kunnen zij de Bibliotheek blijven bezoeken en raken kinderen al op jonge leeftijd vertrouwd met de Bibliotheek. Dat stimuleert hun ouders om met hen de Bibliotheek te bezoeken voor jeugdboeken, voorleesactiviteiten en jeugdvoorstellingen. In het kader van lezen en taalontwikkeling is dat belangrijk voor henzelf, de scholen en de kinderdagverblijven. Ook op de kinderdagverblijven en scholen zelf zal de Bibliotheek actief blijven.

We zullen in dit scenario ook actief zijn in de wijken waar dat nodig is met een korte lijn naar de twee vestigingen. Daarbij hecht de Bibliotheek aan aanwezigheid in de kwetsbare wijk Prinsenhof. Met twee volwaardige vestigingen is het ook mogelijk te differentiëren naar wijken en inwonergroepen. Kortom, de innovatie en samenwerking op meerdere fronten kan in dit scenario optimaal vorm krijgen in een bibliotheekscenario dat kan bruisen in de stad.

We realiseren ons dat de uitvoering van dit dat scenario deels afhankelijk is van de ontwikkelingen van het winkelcentrum aan de Julianabaan. Het is in de ogen van de Bibliotheek onwenselijk, dat in geval van uitstel of niet doorgaan van deze plannen, de ontwikkelingen voor de Bibliotheek komen stil te liggen. Of er in dat geval gekeken wordt naar een uitbreiding van het huidige pand in Voorburg of een andere oplossing, staat wat betreft de Bibliotheek open ter bespreking.

Scenario 2B

Scenario 2A Bereikbaar en Gemoderniseerd heeft een aantal dezelfde voordelige kernmerken. De bereikbaarheid voor alle gebruikers is goed, er zijn mogelijkheden voor innovatie. Ook in dit scenario is de Bibliotheek aanwezig in de wijken en ook dit scenario past bij de uitkomsten van de participatie. Maar er wordt ingeleverd op een aantal zaken, zoals de ruimtelijke mogelijkheden de wensen van de inwoners te realiseren. Er zal spanning bestaan tussen de ruimte voor huiskamer/horeca, ruime collecties, voldoende studieplekken, tussen rust en reuring en er zijn beperkingen wat betreft het realiseren van een speelse belevingswereld voor de jeugd. Ook zijn in dit scenario beperkingen wat betreft de aanwezigheid van de dienstverlening van partners in het pand en de mogelijkheden tot functiemix.

Ten aanzien van scenario 1 en 3

Scenario 1 Durf te dromen is een verleidelijk scenario vanwege de brede samenwerking tussen de bibliotheek en meerdere partners uit het culturele en sociale domein, gevestigd in een centraal, eigentijds gebouw met uitstraling. Dit centrale gebouw is het culturele en maatschappelijke centrum en de centrale huiskamer van Leidschendam-Voorburg, dat kan bijdragen aan verkleining van de afstand tussen 'Leidschendam' en 'Voorburg'.

Net als in de grote vestiging in scenario 2B kunnen veel van de behoeften van de inwoners en van de ambities van de Bibliotheek hier verwezenlijkt worden, maar de aanwezigheid van het theater geeft extra mogelijkheden, zoals een uitgebreidere horeca/foyer. Bezoekers komen door meerdere organisaties in het pand in aanraking met andere dienstverlening en met andere groepen inwoners. Ook is er veel samenwerking en gezamenlijke innovatie mogelijk met partners.

Toch komt dit scenario niet overeen met de behoeften van de inwoners, die aangeven aan een voorkeur te hebben voor twee vestigingen. De twee satellieten in scenario 1 zullen naar onze inschatting niet kunnen voorzien in de behoefte die mensen hebben om zelf boeken uit een ruime collectie uit te zoeken.

Ook zijn er vragen op het gebied van bereikbaarheid. Inwoners geven een maximale reistijd van 10-15 minuten op de fiets aan. De locatie aan het Zijdepark ligt bovendien tussen drukke verkeerswegen, die voor kinderen een obstakel kunnen vormen. Even belangrijk is dat de fysieke afstand tot scholen en kinderdagverblijven toeneemt. De satellieten hebben naar onze indruk niet de capaciteit om al deze groepen op te vangen. De Bibliotheek kan de scholen op scholen zelf bedienen, maar de kennismaking van kinderen met de Bibliotheek via schoolbezoek of vanuit het kinderdagverblijf valt voor een deel weg.

Ten slotte zijn er veel onduidelijkheden over de realiseerbaarheid van dit scenario (bestemmingsplannen, businesscases partners) en de tijd die daarmee gemoeid zal zijn.

Scenario 3 Sober in tijden van schaarste ten slotte is een scenario waar de Bibliotheek zeker geen voorkeur voor heeft. Met dit scenario is naar ons idee niemand gediend, omdat hiermee de mogelijkheden voor de dienstverlening en vernieuwing van de Bibliotheek ernstig worden beperkt in een tijd waarin deze juist hard nodig is. Zo zullen er minder studiefaciliteiten zijn, is er minder ruimte voor de huiskamerfunctie en horeca, de collecties worden sterk gereduceerd, er zal minder dienstverlening zijn voor kwetsbare groepen, etc. De doelstellingen toekomstbestendigheid en bruisend karakter komen hier sterk in het gedrang, evenals de mate waarin de vijf kernfuncties goed kunnen worden uitgevoerd.

De realisatie van de bezuiniging in dit scenario betekent dat de Bibliotheekvestiging in Leidschendam gesloten moet worden. De bezuiniging is alleen te realiseren door de huur van dit pand op te zeggen. Dat zal naar onze inschatting leiden tot opzegging van een grote groep betalende leden, die de locatie in Voorburg te ver weg vinden en aan een satelliet onvoldoende hebben. Daarmee verliest de Bibliotheek aan bereik onder de bevolking en nemen de inkomsten van de Bibliotheek verder af. Daarmee verminderen de mogelijkheden tot modernisering, waardoor het risico op een neerwaartse spiraal ontstaat. In dit scenario neemt ook de bereikbaarheid van de bibliotheekvoorziening voor kinderen, ouders, scholen en kinderdagverblijven in Leidschendam drastisch af.

De Bibliotheek zou het betreuren als inwoners, die enthousiast aan het participatietraject hebben deelgenomen en hebben aangegeven dat een volwaardige vestiging in Leidschendam nodig is, zichzelf met dit scenario feitelijk terugvinden in de situatie van eind 2019, voor de start van het participatietraject.

BIJLAGE Overzicht voor- en nadelen en consequenties voor de dienstverlening per scenario

Scenario 1 Dromen

Voordelen

- nieuwbouw pand optimaal in te richten dienstverlening
- flexibiliteit in de dienstverlening door flexibele inrichting
- rust en reuring goed te scheiden (centrale vestiging)
- intensievere samenwerking met partners brengt completere dienstverlening, met betere doorverwijzingsmogelijkheden voor de klant
- uitstraling zal nieuwe gebruikersgroepen aantrekken
- verkleining van de afstand tussen 'Leidschendam' en 'Voorburg' door centrale huiskamer van de Stad
- gerichte extra aandacht mogelijk voor bepaalde groepen inwoners in satellieten
- gezamenlijke innovatie met partners
- efficiency- en financiële voordelen door gebruikersruimten en backoffice ruimte
- extra inkomsten te genereren door verhuur m2/ruimtes

Nadelen

- sluit niet goed aan bij de uitkomsten van het participatietraject:
 - voorkeur voor twee grotere bibliotheekvestigingen ipv een centrale
 - voorkeur voor zelf boeken uitzoeken boven afhalen (satellieten in de wijken hebben kleine collecties)
 - reisbereidheid beperkt tot 10 a 15 minuten per fiets (waardoor de kans bestaat dat een deel van de huidige klanten gaat afhaken).
- minder goede en veilige bereikbaarheid voor de jeugd van vestiging in het Zijdepark (o.a. drukke verkeerswegen)
- bibliotheken verder weg van scholen en kinderdagverblijven
- satellieten zijn te beperkt van omvang om veel groepen te bedienen
- deel bestaande leden en deel van scholen en kinderdagverblijven zal mogelijk afhaken
- termijn realiseerbaarheid onzeker (onzekerheid bestemmingsplannen, samenvoegen businesscases van partners, bezwaren omwonenden, etc.)

Consequenties voor de dienstverlening

- heel andere uitstraling Bibliotheek qua indeling en dienstverlening
- door omvang pand optimale en eigentijdse/moderne wijze invulling kernfuncties.
 - ruime huiskameruitstraling, voldoende studiefaciliteiten, ruime collecties, een aparte jeugd belevingswereld, een informatieplein voor (hulp)vragen, etc
 - gemoderniseerde leesfunctie
- sterker verweven met dienstverlening van partners/gezamenlijke programmering
- Bibliotheek als informatie- en educatiepunt voor informatie over taal(ontwikkeling), digitale geletterdheid, omgaan met de digitale overheid, etc.
- meer activiteiten, ook georganiseerd door diverse partners
- collecties groter en geconcentreerd op de centrale vestiging
- versnelde innovatiebeweging door gezamenlijk te innoveren
- accent in satellieten op doelgroepen in de wijken die behoefte hebben aan (extra) ondersteuning (laaggeletterden, jeugd, jongeren).
- in satellieten kleine collectie voor volwassenen (meer etalagefunctie en afhaal voor collecties)
- educatieve dienstverlening aan scholen en kinderopvang verplaatst zich sterker naar de instellingen zelf. Er komen meer producten die deze instellingen op locatie ondersteunen.

Scenario 2A Bereikbaar en Gemoderniseerd

Voordelen

- scenario komt op essentiële punten overeen met de wensen en behoeften uit de participatietraject
- twee volwaardige vestigingen die goed bereikbaar zijn voor grote groepen inwoners, zowel jong en oud, scholen en kinderdagverblijven
- volwaardige vestiging in de kwetsbare wijk Prinsenhof
- Bibliotheek goed verankerd in beide kernen, waarbij iedere vestiging dienst doet als huiskamer van dat stadsdeel.
- moderne uitvoering van alle kernfuncties kunnen, deels in de wijken en in samenwerking met partners
- aantrekkelijkheid van de Bibliotheek toe, met name voor de jeugd, maar ook voor het onderwijs en de kinderopvang
- op relatief korte termijn te realiseren.

Nadelen

- oppervlakte stelt grenzen aan invulling en modernisering kernfuncties/spanningsvelden tussen verschillende behoeften (grote collecties, huiskamer/horeca, kinderbelevingswereld, etc.)
- rust en reuring wat lastiger te scheiden
- beperkte ruimte voor dienstverlening partners in Bibliotheek
- ontwikkelingen winkelcentrum Julianabaan onduidelijk

Consequenties voor de dienstverlening

- andere uitstraling, indeling en dienstverlening anders uit dan nu.
 - meer accent op de huiskameruitstraling
 - een kleine horecafunctie (koffieshop)
 - gemoderniseerde leesfunctie
 - meer speelse en digitale elementen voor kinderen (belevingswereld)
- speciale aandacht voor kwetsbare groepen (collectie en activiteiten)
- Bibliotheek als informatie- en educatiepunt voor informatie over taal(ontwikkeling), digitale geletterdheid, omgaan met de digitale overheid, etc.
- geïntensiveerde samenwerking met partners in de wijken ter bestrijding van laaggeletterdheid, eenzaamheid (activiteiten in de wijken met en bij partners)
- culturele activiteiten meer bij cultuurpartners, zoals het theater.

Scenario 2B Bereikbaar en Gemoderniseerd Plus

Voordelen komen overeen met voordelen scenario 2A

Extra voordelen scenario 2B:

- nieuwbouw pand optimaal in te richten dienstverlening
- flexibiliteit in de dienstverlening door flexibele inrichting
- rust en reuring goed te scheiden (centrale vestiging)
- intensievere samenwerking met partners brengt completere dienstverlening, met betere doorverwijzingsmogelijkheden voor de klant
- uitstraling zal nieuwe gebruikersgroepen aantrekken en de aantrekkelijkheid van winkelcentrum vergroten
- groter pand in Voorburg sluit goed aan bij het intensievere gebruik van de Voorburgse voorziening en bij het feit dat de Bibliotheek hier meer inwoners heeft
- gezamenlijke innovatie met partners
- efficiency- en financiële voordelen door gebruikersruimten en backoffice-ruimte
- extra inkomsten te genereren door verhuur m2/ruimtes

Nadelen

- ontwikkelingen winkelcentrum Julianabaan onduidelijk

Consequenties voor de dienstverlening

- heel andere uitstraling Bibliotheek qua indeling en dienstverlening
- door omvang grotere vestiging optimale en eigentijdse/moderne wijze invulling kernfuncties.
 - ruime huiskameruitstraling, voldoende studiefaciliteiten, ruime collecties, een aparte jeugd belevingswereld, een informatieplein voor (hulp)vragen, etc
 - gemoderniseerde leesfunctie
- sterkere verweven met dienstverlening van partners/gezamenlijke programmering
- meer activiteiten plaatsvinden, ook georganiseerd door diverse partners
- versnelde innovatiebeweging door gezamenlijk te innoveren
- collecties groter op centrale vestiging
- speciale aandacht voor kwetsbare groepen (collectie en activiteiten)
- Bibliotheek als informatie- en educatiepunt voor informatie over taal(ontwikkeling), digitale geletterdheid, omgaan met de digitale overheid, etc.
- geïntensiveerde samenwerking met partners in de wijken ter bestrijding van laaggeletterdheid, eenzaamheid (activiteiten in de wijken met en bij partners)
- culturele activiteiten meer bij cultuurpartners, zoals het theater

Scenario 3 Sober in tijdens van schaarste

Voordelen

- lastig hier vanuit de Bibliotheek voordelen te benoemen voor inwoners, gebruikers van de Bibliotheek of voor partners

Nadelen

- staat ver af van wensen en behoeften inwoners en partners (uitkomsten participatie)
- verlies van (veel) leden uit Leidschendam (reisafstand), dus verlies bereik onder bevolking
- verlies eigen inkomsten (abbonementen, uit bibliotheekgebruik)
- uitkomsten participatietraject niet of minimaal te realiseren
- financiële speelruimte bibliotheek wordt verder ingeperkt net als mogelijkheden tot innovatie
- door concentratie dienstverlening op 'Voorburg' druk op ruimtes
- risico dat bereik onder scholen en kinderopvang afneemt, deel haaks mogelijk af
- Bibliotheek verder af van jeugd/jeugd minder in contact met de Bibliotheek met ontwikkelingsmogelijkheden, lezen, etc.

Consequenties voor de dienstverlening

- sluiting vestiging Leidschendam (om de bezuiniging te realiseren)
- slechts een vestiging over in werkgebied op decentrale locatie
- vermindering van de formatie als gevolg van verlies van subsidie- en eigen inkomsten
- collecties krimpen met helft in
- kernfuncties Kunst en Cultuur vinden plaats bij en in samenwerking met partners
- ondersteuning van kwetsbare groepen in Leidschendam vindt plaats bij partners in de wijken.
- beperkte mogelijkheden tot innovatie (m.n. op gebied digitale ontwikkelingen)
- educatieve dienstverlening scholen en kinderopvang sterker verplaatsten naar instellingen zelf
- meer producten die deze instellingen op locatie ondersteunen